

תשובה - מצוה חיובית על כל אדם בכל זמן

פתח דבר:

השורות הבאות יוקדשו לעיקר יסודה של מצות התשובה.

נבאר בעזה"ת שמצות התשובה היא מצוה חיובית כשאר המצוות הרובצות על כתפי כל אדם באשר הוא בלי קשר למצבו או מדרגתו. נוכיח גם שמדובר במצוה אקטואלית ומעשית בכל יום מימות השנה - לא רק בחודש אלול או בעשרת ימי תשובה.

לשונו הזהב של הגאון רבי אליעזר פאפו זצ"ל

נפתח עם לשונו הזהב של הגאון רבי אליעזר פאפו זצ"ל בספרו פלא יועץ (ערך תשובה) בפתח מאמרו הארוך והנפלא:

"חובת התשובה מפורש בתורה, שנוי בנביאים ומשולש בכתובים. וכל חכמי ישראל די בכל דר ודר, ראשונים ואחרונים, חדשים עם ישנים, כולם מכריזים על התשובה, כמו שבא מפורש בתלמוד ומדרשים, וכל ספרי מוסר ויראת השם. מי האיש הקפץ חיים ישקוד עליהם יום ויום ויכנסו דבריהם באוזניו לשמור ולעשות ולקיים דרכי התשובה".

מבואר מדבריו שחובת התשובה מפורשת בתורה, בנביאים ובכתובים, והיא מצוה כשאר מצוות התורה, ואין מדובר רק במעלה יתירה.

תשובה - מצוה הכתובה בתורה!

וידועים דברי הרמב"ן זצ"ל בפרשת נצבים על הפסוק (דברים ל, א-ב): "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ וְכו' וְשָׁבַתְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָנִיתָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ".

"וְשָׁבַתְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" הוא ציווי ומצות עשה של התשובה - שעל החוטא לשוב בתשובה ולא מדובר רק בהבטחה שכך יהיה בסוף הימים.

וכן מה שנאמר להלן (דברים ל, יא-יד): "כִּי הַמְצָנָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רְחֻקָה הוּא: לֹא בְשָׂמִים הוּא... וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא... כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" הכוונה למצות התשובה, עכ"ד הקדושים.

גם בסמ"ק (מצוה כג) מונה את מצות התשובה בכלל תרי"ג מצוות. וכך מבואר מדברי רבינו יונה זצ"ל, שהרי כתב בפתח ספרו **שערי תשובה** (שער א' אות א') בזה"ל: "והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה, ויתבאר כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו, כל שכן אם ישוב מיראת השם ואהבתו... והנביאים והכתובים דיברו תמיד על דבר התשובה, עד כי באו עיקרי התשובה כולם מפורשים בדבריהם כאשר יתבאר", עכת"ד.

ועל דרך זה מבאר גם הגאון בעל **המנחת חינוך** זצ"ל (מצוה שסד), וז"ל: "שבדאי תשובה היא מצוה מחוייבת, דהתורה ציותה אם עבר עבירה דמחוייב לעשות תשובה וגם וידוי, כמו תפילין ומצה וכדומה, אם כן אם לא עשה תשובה כהוגן עובר בכל רגע על מצות עשה, ואם מת בלא תשובה, כמו שנפרעין ממנו על העבירה שלא אכל מצה, הכי נמי נפרעין ממנו דהיה חייב בעשה דתשובה ולא עשה".

הלכות תשובה מקורם בחז"ל לא פחות מהלכות חמץ!

המשגיח דמיר הגאון רבי **ירוחם** זצ"ל (עי' דעת חכמה ומוסר ח"ב) נהג לומר: תשובה היא הילכתא רבתא כשאר ההלכות שבתורה. גם הלכותיה של מצוה זו הם פסקי הלכות אשר מקורם בחז"ל לא פחות מהלכות חמץ!

ואם כן, יפה תמה הגאון רבי **לייב חסמן** זצ"ל על המציאות הנראית לעין בזמננו. הרי בנוהג שבישראל - קטן שנתגדל לומדים עמו הלכות תפילין טרם שיתחיל להניחם, כך גם דורשים ברבים הלכות פסח בפסח והלכות חג הסוכות בסוכות. כל אלו מצוות פרטיות המה, לעומת מצות התשובה אשר כוללת את כל שמירת התורה וכל תכלית מעשי אדם, והיא נוגעת לכולם.

ובכל זאת האם הלכות תשובה שגורות בפי הכל?! הלוא הרמב"ם זצ"ל טרח וכתב עליהם חיבור נפרד - "**הלכות תשובה**". היתכן שיקיים אדם מצוה כל שהיא בטרם ישלוט בכלל הלכותיה ובפרטי עשייתה!?

ומכאן למדנו כי חובה גדולה עד מאוד לדעת ולשנן את הלכות התשובה.

מדוע אין לאנשים שאלות בהלכות תשובה?...

כך ידוע שהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה תוהה עד מאוד על העובדה, שבפרוס יום הכיפורים רבים הם השואלים שאלות בהלכות התענית, התפילות וכו'. אבל בהלכות תשובה, שהיא מצות היום - נראה כאילו הכול פשוט וברור, ואין לאף אחד ספיקות ושאלות כלשהם...

תשובה - מצוה המתקיימת בקלות!

כך גם מצינו שהאריך לבאר בספר **תפארת שמשון** (פר' בראשית):

מצות התשובה היא מצות עשה גמורה וחיובה מן התורה על כל אחד ואחד, אך העולם מתרשלים בה. ולכן כל אדם באשר הוא, לאחר שעבר על איזה חטא במחשבה, דיבור או במעשה, חייב לחזור בתשובה, ויש הנהגה נפלאה לומר מיד בפה מלא:

"רבנו של עולם, חטאתי, ואני מתחרט על מה שעשיתי, ולא אעשה כן עוד". זאת היא מצות התשובה!

הרי לנו כי למרות המתבאר שהתשובה היא מצות עשה גמורה מן התורה, מכל מקום זו מצוה שיכולה להתקיים בקלות!

החפץ חיים זצ"ל: "תאמר להם שקל לעשות תשובה!"

מפורסם מה שסיפר הרב **מפוניבז' זצ"ל**:

היה זה טרם נסיעתי לאפריקה. נכנסתי אל מורי ורבי **החפץ חיים זצ"ל** בכדי לשאול אותו: מה לומר ליהודים הגרים באפריקה בשמו?

החפץ חיים זצ"ל ענה: תאמר להם שקל לעשות תשובה! צריך רק חרטה על העבר וקבלה על העתיד. רק היצר הוא אשר מפתה את האדם ומשכנע אותו שקשה מאוד לעשות תשובה...

זמן התשובה במשך כל השנה!

אחרי שהתבאר כי מצות התשובה היא מצוה כשאר מצוות שבתורה נברר עתה כי זמן קיומה אינו רק בחודש אלול או ביום הכיפורים אלא בכל יום מימות השנה!

הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל נשא פעם בחודש אדר דברי התעוררות בענייני תשובה. לאחר השיחה ניגש אליו אדם ושאלו: רבי שלום, מה נזכרתם בתשובה? וכי אנו עתה בחודש אלול?... שאלה הנובעת מהתחושה המלווה את כולנו, שתשובה שייכת לתקופת הימים הנוראים, ואילו כל השנה ניתן לחיות כרגיל.

אך הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל טרח והסביר לו את האמת: תשובה היא מצוה השייכת לכל ימות השנה! על כל מעשה, דיבור ומחשבה - צריך תיכף לחזור בתשובה. חודש אלול אינו אלא גורם ומעורר להתחיל לשוב בתשובה, יום הכיפורים הוא עת רצון נפלא לקבל על עצמו עול תשובה, אך תשובה בפועל נהגת בכל ימות השנה.

לא בכדי נמנע הרמב"ם זצ"ל מלהזכיר בהלכות ראש השנה ויום הכיפורים את ענין התשובה אלא כללו ב"ספר מדע", להודיענו שהלכות תשובה אינן שייכות לזמן מסוים אלא לכל יום ויום!

מיד אחר נעילה יש להתחיל לחזור בתשובה!

ובנותן ענין להביא את דברי הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל:

דרך העולם שמכינים את עצמם אל התשובה בעשרת ימי תשובה, ואנשי מעשה מזדרזים ומקדימים להכין את עצמם מראש חודש אלול. ואני אומר: מיד אחר תפילת הנעילה צריכים להתחיל לעשות תשובה!

"בכל עת יהיו בגדיך לבנים"

ומצינו לכך מקור מפורש בדברי הגמרא במסכת שבת (דף קנג.): "רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזה יום ימות? אמר להן: וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה, ואף שלמה אמר בחכמתו: "בְּכָל עֵת יְהִי בְּגָדֶיךָ לְבָנִים וְשָׁמֶן עַל רֵאשֶׁךָ אֶל יַחְסָר" (קהלת ט, ח) עכ"ד הגמרא.

הרי לנו שבכל יום ויום על אדם לשוב בתשובה, כפי שפירש רבי אליעזר את מילותיו של שלמה המלך ע"ה: "בְּכָל עֵת יְהִי בְּגָדֶיךָ לְבָנִים" וכפירוש שפירש רש"י זצ"ל: בְּגָדֶיךָ לְבָנִים - נשמתך טהורה ונקיה.

"שוב יום אחד לפני מיתתך" - באיכות התשובה!

ויש לעמוד על הדברים שאמר רבי אליעזר: "שוב יום אחד לפני מיתתך". הרי מאחר ואין לך אדם היודע עתו, אם כן היה עליו לומר בקיצור: "שוב בכל יום", מה עומק הביאור ב"לפני מיתתך"?

והביאור הנכון בזה הוא על פי מה שכתב בספר ברכת אברהם, הלשון "שוב יום אחד לפני מיתתך" בא ללמדנו שלא זו בלבד שצריך לחזור בתשובה בכל יום ויום, רבי אליעזר מגדיר לנו מהי צורה ואיכות של תשובה אמיתית, כלומר: אותה תשובה שבכל יום ויום עליה להיות בגדר של אדם העומד רגע לפני מיתתו ועושה תשובה על חטאיו!

בואו ונתאר לעצמנו אדם אחד שנודע לו כי ימות למחר, כגון מי שנידון למוות, או מי שאכל סם המות באופן שברור לו כי לאחר מספר שעות מותו יגיע. כיצד תיראה תשובתו של אדם זה?

אין כל צל של ספק שתשובתו תהיה שלימה, אמיתית ובדבקות עצומה, ויתחרט על כל חטא והנהגה רעה, וכל תאוותיו יהיו בטלים, ורצונו יתייחד אך ורק להידבק בהקב"ה בסוף ימיו, וכל מגמתו תהא לבוא בתשובה שלימה לפניו יתברך.

ולפי זה לא נאמר כאן רק "זמן התשובה" - לזרז את האדם לעשות תשובה בכל יום ויום, אלא יש כאן אמירה מגדירה גם ב"איכות התשובה" שעליה להיעשות כאילו מדובר ביומו האחרון עלי אדמות. רק כך בגדיו יהיו לבנים וצחורים ממש - נקיים מכל כתם ושמץ חטא.

הפלא ופלא!

תשובה נוגעת לכולם!

לאחר שנתבאר כי מצות התשובה היא מצוה ככל המצוות, ונוהגת בכל יום ויום, עלינו לדעת עוד דבר אחד: תשובה - נוגעת לכולם!

היינו לא רק החוטאים והעבריינים עליהם לשוב בתשובה, אלא כל אחד ואחד מישראל בכל מדרגה שהיא, מצווה לשוב בתשובה שלימה.

היכן סידר הרמב"ם זצ"ל את הלכות התשובה?

וכך הוה מרגלא בפומיה דמרן הרב שך זצ"ל:

רבים מאיתנו, נוטים לייחס את חובת התשובה לחוטאים ולפושעים או לרחוקים מהתורה והמצוות, אכן לאמיתו של דבר מחשבה כזו בטעות יסודה. תשובה היא עבודה בה מחוייב כל אחד ואחד מישראל דבר יום ביומו, והיא מהווה יסוד ובסיס איתן לכל עבודתנו הרוחנית.

וראיה נפלאה לכך מסדר הלכותיו של הרמב"ם זצ"ל בספרו "היד החזקה" שם סידר את הלכות תשובה בספר מדע - הספר הראשון בחיבורו, הכולל גם את הלכות יסודי התורה והלכות נוספות בסיסיות ומרכזיות בעבודת השם.

ולכאורה עלינו להבין: כלום לא מתאים היה יותר לסדר את הלכות התשובה לאחר תום כל הספרים, בהם הוזכרו מצוות ה"עשה" ומצוות ה"לא תעשה", ולאחר שנמנו ונפרטו כל ההלכות על פרטיהן ודקדוקיהן?

הלוא בפשטות מבינים אנו כי התשובה נועדה לכפר על העבירה על אותן מצוות והלכות, ואם כן מן הראוי היה לפרט את הלכותיה לאחר פירוט ההלכות המגדירות את גבולותיו של החטא, בקום ועשה או בשב ואל תעשה, ולאחר שנתברר לנו מה מותר ומה אסור - זהו לכאורה המקום ההולם להבהיר כיצד ישוב בתשובה על כל מעשיו.

אכן מכאן יש להביא ראיה כי התשובה אינה נוגעת רק לחוטאים, אלא לכל אחד ואחד מאיתנו מעיקרי ההלכה ומיסודי הדין!

תשובה - הינה יסוד מיסודות עבודתנו הרוחנית. אדם בלא "תשובה" - הוא נעדר את עצם הגדרת יהדותו!

תמיד יש על מה לחזור בתשובה

ובלאו הכי אדם צריך לדעת שתמיד יש על מה לחזור בתשובה וכפי שנאמר (קהלת ז, כ): "כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" - עד שלא נגיע לתכלית השלימות, אין לך דבר אקטואלי ומעשי יותר ממצות התשובה.

ובדרך זו פירש הגאון רבי לייב חסמן זצ"ל את הפסוק "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (הושע יד, ב) היינו - בל יאמר האדם שהתשובה היא רק על עבירות מעשיות כמו

שסוברים ההמון, רק התשובה נחוצה לכל אדם באין יוצא מן הכלל. זו הכוונה "שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל" - דע לך שמלאכת התשובה היא - "עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" - עד שתגיע למדרגה הגבוהה ביותר להיות דבוק בה' עדיין היא מוטלת עליך.

"גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד"

וכעין זה כותב השפת אמת זצ"ל בדרשה לשבת תשובה על דברי הגמרא במסכת יומא (דף פו.): "גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד", הכוונה היא שכל אדם בכל דרגה בה הוא נמצא שייכת בו עשיית תשובה, רק מי שכבר הגיע עד לכסא הכבוד, בהיותו שם תו אין מוטל עליו לשוב יותר...

ומעשה באחד מגדולי ראשי הישיבות שפגש באחד מהבעלי בתים בימי אלול, ואיחל לו שיזכה לעשות תשובה כראוי. אותו אדם נפגע מאוד, ושאל את ראש הישיבה בתמיהה: מה חטאתי?! הלא אני נוהג בהכל כדת וכדין, מדקדק במצוות קלה כבחמורה, מדוע אם כן אתה אומר לי שצריך אני לחזור בתשובה?

אך יש לדעת שלמרות שרוב בני האדם חושבים שאין להם מה לתקן ושאצלם הכל בסדר, אולם אילו רק היו מתבוננים בדרכיהם ומפשפשים במעשיהם היטב היו רואים היטב שיש להם לתקן בלי סוף...

"אין אדם רואה נגעי עצמו"

ומדוע בכל זאת אדם אינו מצליח לראות את המציאות נכונה?

עיקר הבעיה היא כפי שאומרים חז"ל במסכת כתובות (דף יח:): "אין אדם משים עצמו רשע".

שלמה המלך ע"ה אומר במשלי (כא, ב): "כָּל דָּרֶךְ אִישׁ יִשֶׁר בְּעֵינָיו" זו הסיבה שאין אדם רואה חובה לעצמו, וכך נפסק להלכה במשנה (מס' נגעים פ"ב מ"ה): "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו". כי כך טבעו של אדם לחשוב שאצלו הכל בסדר ואין לו על מה לחזור בתשובה.

וכך סיפר ראש ישיבת אור ישראל הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל:

פגשתי אדם בעשרת ימי תשובה ושאלתי אותו: "מה עם תשובה"? אותו אדם החוויר כסיד משאלתי, הוא חשב שאני חושדו בשפיכות דמים או בגילוי עריות,

איזו עבירה כבר יכול להיות שעשיתי? הלא אני שומר תורה ומצוות ומה לי ולתשובה?...

פרעה הרשע: "חטאתי הפעם"

וכך מצינו אצל פרעה הרשע שאמר: **"חַטָּאתִי הַפְּעַם"** (שמות ט, כז) חטאתי רק פעם אחת...

מכל ה"קופה של שרצים" שמאחוריו - שחיתתם של שלוש מאות ילדי ישראל בכל יום בכדי להתרחץ בדמם, עבודת הפרך שהשתעבד בעם ישראל והוא יודע רק על חטא אחד... וגם זה אינו אלא בשוגג, שהרי "חטא" הוא בלי ידיעה...

רבינו נסים גאון זצ"ל: "אם אפרש חטאי - יכלה הזמן והם לא יכלו"

מאיךך בוא וראה מה שרבינו נסים גאון זצ"ל מפרט בוידוי שלו לפני הקב"ה, וכך הוא אומר: **"רבונו של עולם אם עמדתי לפרש את חטאי ולבארם, יכלה הזמן והם לא יכלו"**. ואיך יתכן כדבר הזה? מצד אחד אנשים פשוטים, ואפילו רשעים גמורים אינם רואים בעצמם כל צורך לחזור בתשובה, הכל בסדר אצלם! ואילו הצדיקים - אם יבארו ויפרשו את העבירות שלהם יכלה הזמן והם לא יכלו...

אמנם הביאור בזה הוא פשוט - אומר הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל: הלו בש בגד עשוי משי טהור, כל אבק דק שנופל עליו ניכר בו הכתם היטב, אבל מי שעטוי שק - לא ניכר בו כל רבב.

הצדיקים הרי הם טהורים ונקיים, ואם עשו דבר קטן בלתי ראוי - הכתם ניכר בהם והם מיד חשים בצורך לחזור בתשובה כדי לטהר את נפשם מן הזוהמה, לעומת אותם אלו הרחוקים מהקב"ה ונפשם מטונפת בכל מיני טומאות, אין הם חשים בדבר והם בטוחים שאין להם בכלל על מה לחזור בתשובה.

אמנם אם אדם ישים לב לדרכיו ויערוך את בדקי לבבו - יבחין שנדרש אצלו תיקון על כל צעד ושעל. ביום זה לא שמר על עיניו כפי הצורך, כאן לא שמר על פיו, דיבר לשון הרע, פגע ברעהו, לא ריסן את תאוותיו וכיוצא בזה. וכל שכן במשאו ומתנו עם הבריות אין שיעור לעוונות שניתן להיכשל בהם חלילה: שקר, גניבה וגזילה, אונאה וכו'.

רק מי שאינו משים לב על דרכיו, לא מוצא בעצמו כל חטא. חובתנו היא להתבונן ולפשפש במעשינו ובדרכינו בכדי להבחין בכל מה שטעון תיקון ושיפור.

"מה יהיה על המצוות שלנו"?

והאמת היא שגם אם נניח שהאדם מתנהג כמו שצריך, הוא נזהר לא להיכשל בשום עבירה ומקיים המצוות בקום עשה. גם באדם כזה שייך עשיית תשובה דוקא על ה"קום עשה" שלו, כי הרי הרבה אנשים "מקיימים מצוות", אמנם הרבה פעמים עושים זאת רק כמצוות אנשים מלומדה או לשם פניה אישית כלשהי ולא לשם שמים.

ומסופר על תלמידו של המגיד ממזריטש זצ"ל, שפגש את רעהו ואמר לו: אחי, מה יהיה עלינו בגלל כל העבירות שלנו? השיב לו רעהו: מהעבירות אינני מודאג, שהרי לשם כך יש תשובה בעולם, אבל מה יהיה על המצוות שלנו? באילו פנים אנו עומדים לפני מלך מלכי המלכים עם מצוות שכאלו? הלא כל מצוה צריכה כוונה הראויה לה, והרבה מהמצוות שאנו עושים נעשו כדבר שבהרגל ואין אנו מקיימים אותם כראוי...

הרי לנו שגם במצוות עליהם אנו טורחים ומקיימים, יש מקום גדול לתקן ולשפר ולחזק.

האם הקב"ה "רוצה בתשובה"?

ואם יבוא אי מי ויאמר, אכן אנשים פשוטים כמונו ניחא, אבל מה נאמר על בני אדם אשר מקפידים על קלה כחמורה והכל אצלם כראוי, המצוות שבגדר "קום עשה" נעשות בשלימות, הם נמנעים לחלוטין מה"לא תעשה" והכל כשורה וכיאות אצלם - האם גם הם מצווים במצוה זו?

אבל עלינו לדעת כי גם אנשים צדיקים כאלו מצווים בעשיית תשובה, ונבאר את הדברים בעזה"ת.

בתפילת שמונה עשרה ישנה ברכת "השיבנו" העוסקת במצות התשובה. אנו חותמים את הברכה בלשון: "ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה".

והדבר תמוה מאוד כי לכאורה היה מתאים יותר לחתום בנוסח "המקבל תשובה" ולא "הרוצה בתשובה", כי הלוא כיצד ניתן לומר שהקב"ה "רוצה בתשובה" כאשר

על מנת שיוכל לשוב בתשובה על חטאו, אדם צריך לחטוא מקודם לכן, וכיצד ניתן לומר שהקב"ה רוצה שהאדם יחטא כדי שיוכל לשוב בתשובה אחר כך, פשיטא שהקב"ה מעדיף ורוצה שהאדם מלכתחילה לא יחטא כלל, ורק במקרה שחטא אזי ממידת טובו לקבל תשובתו.

ואם כן יש לבאר מדוע חותמים במילים "הרוצה בתשובה" שמשמעותן שכך רצוי הדבר מלכתחילה, ולא "המקבל תשובה" - במקרה והאדם כבר נכשל וחטא.

מעשה עם רבי סעדיה גאון זצ"ל

וראיתי מבארים (עי' בספר מראשית השנה מאמר כ"ה) על פי מעשה שהיה עם רבי סעדיה גאון זצ"ל.

פעם חזר ממדינה רחוקה והתחיל לסגף את נפשו בעינויים גדולים. תמהו התלמידים מה עניינם של סיגופים אלו. אמר להם רבינו סעדיה גאון זצ"ל: בהיותי במדינה רחוקה התארחתי אצל איש מכניס אורחים, אותו בעל הבית לא ידע מיהו האורח, ובכל זאת כיבדני ביותרת הכבוד וסיפק לי כל צרכי בכבוד גדול.

לאחר שהות של כמה ימים, הזדמן לשם אורח מרחוק שהכיר את רבינו סעדיה גאון זצ"ל, והוא פנה לבעל הבית ואמר לו: היודע אתה את מי זכית לארח אצלך? הלא האורח הזה הוא רבינו סעדיה גאון אשר שמו הגדול הולך מסוף העולם ועד סופו ברוב גדלו בתורה ובצדקות!

ויהי כאשר בעל הבית שמע זאת, נכנס אל חדרו של האורח הדגול, ונפל לפני רגליו בבכיות נוראות על אשר לא ידע מיהו אורחו הגדול ולא כיבדו כראוי וכיאות.

ענה לו רבי סעדיה גאון זצ"ל: למה לך להתנצל הלא כבד כיבדתני בכל כוחך, סיפקת לי כל צרכי. אולם בעל הבית לא התרצה בזה ואמר: אמת ונכון שכיבדתי את אורחי כראוי וכיאות, ברם אילו הייתי יודע שמדובר ברבי סעדיה גאון הייתי מכבדו באופן שונה לחלוטין, כבוד בלי גבול, ועל כן התחנן בפני הגאון שימחל לו על כך שלא כיבדו כפי שראוי לכבד אדם גדול בענקים.

למד מכך רבי סעדיה גאון זצ"ל דבר מחודש: ומה אותו בעל הבית שכיבדני בכל צרכי, ומכל מקום מפני שלא ידע רום ערכי בכה והתחנן לפני שאמחול לו על שלא כיבדני כראוי לרום מעלתי, אם כן בכל עת שאני מכיר את הקב"ה ומידותיו במידה גדולה יותר, עלי לחוש שקודם לכן לא כיבדתי מספיק, ועל כך אני צריך תשובה וכפרה.

כלומר: הסיגוף הוא בעצם על היעדרה של עבודת השם בעבר, אילו אתמול היה משיג ומכיר את גדלותו של הקב"ה כפי שהתעלה להשיגו היום, הוא היה עובד מאז את הקב"ה במדרגה גבוהה יותר.

"הרוצה בתשובה" - הקב"ה רוצה בהתעלות המביאה לידי חרטה!

על פי זה נוכל להבין ולפרש את חתימת הברכה "הרוצה בתשובה". המכוון הוא לא שהוא רוצה את החטא שזקוק לשוב עליו, אלא הקב"ה רוצה וחפץ בהתעלותו המושלמת של האדם אשר ממילא תביא אותו להתחרט על דרגת העבודה שלו מקודם לכן, אותה עבודת השם שנעשתה בעוד לא הכיר עדיין בגדלותו ורוממותו של השי"ת כפי שמכיר עכשיו.

בזה יפתח לנו צוהר להבין מדוע התשובה נוגעת לכולם - בין לגדול שבגדולים וכל שכן לקטן שבקטנים, כולם עליהם לחזור בתשובה על מעשיהם לפי מצבם ומדרגתם.

על מה שב בתשובה הגאון רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל...

בנותן ענין להביא את המסופר על הגאון רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל.

פעם ישב ולמד בלילה עד שנכבה הנר, והוא זצ"ל ברוב שקיעותו והתעמקותו בתורה יצא למרפסת אולי ימצא נר להדליקו, ומיד נזדמן לו אדם אחד שהדליק לו נר.

לאחר זמן מה התיישב בדעתו וחשב איך יתכן שיזדמן אדם למרפסת ביתו הגבוהה גובה ניכר מן הקרקע, עד שגילו לו מן השמים שהיה זה אליהו הנביא זכור לטוב. ומשום שהיה לימודו כל כך חשוב הוא נשלח להדליק לו את הנר.

והיה הגאון רבי שמעלקא זצ"ל צם ושב בתשובה על העובדה שהטריח את אליהו הנביא לבוא אליו...

נתבונן נא על מה מצא הגאון רבי שמעלקא זצ"ל לשוב בתשובה...

הוא אשר אמרנו: כל אחד ואחד יש לו על מה לחזור בתשובה, בלי קשר למצבו ומדרגתו.

"וכי ה' בריסק'ער רב" צריך לעשות תשובה"??...

נסיים עם מעשה עם הרב מברסק זצ"ל שסופר מפי אחד מתלמידיו המובהקים הגאון האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל.

פעם התלוייתי למרן הגרי"ז זצ"ל בשעה שהלך לטייל בשכונת בית וגן, והימים היו בזמן חודש אלול לפני הימים הנוראים.

ניגש יהודי ירושלמי אחד למרן הגרי"ז זצ"ל ושאלו "מה שלום הרב"? וענה לו מרן הגרי"ז זצ"ל "צריכים לעשות תשובה"...

שאל אותו היהודי: "וכי הברסקער רב צריך לעשות תשובה"??...

מיד כאשר שמע מרן הגרי"ז זצ"ל את שאלתו, השתנו פניו והוא אמר לי ברוגזה: "האם שמעתם את השאלה שהוא שאל אותי"? וכך חזר על הדברים שלוש או ארבע פעמים מתוך רוגז גדול...

הראנו לדעת אם כן שתשובה היא מצוה חיובית להרבה מן הראשונים זצ"ל. וכן שהיא מצוה השייכת במשך כל ימות השנה, לא רק בחודש אלול או בעשרת ימי תשובה. עוד הוכחנו כי עשיית התשובה נוגעת לכולם בלי קשר למדרגתו הרוחנית של האדם כי תמיד יש מקום לעשות תשובה, בין על עבירות שנעשו או על היעדר השגת מדרגות.

ה' יעזור שנדע ונשכיל זאת, ונסתייע מן שמיא לחיות מתוך תשובה כל ימי חלדנו.